

EL LÈXIC DEL PARLAR DE CADAQUÉS

ERNESTA SALA I BRUSÉS

1. 1. INTRODUCCIÓ

El parlar de Cadaqués té unes característiques fonètiques, morfològiques i sintàctiques que el configuren com a parlar diferenciat dels parlars veïns, segurament degut a la seva situació geogràfica, que manté la vila aïllada, fins no fa gaire, entre muntanyes i de cara al mar. L'única carretera que comunica el poble amb terra ferma es va acabar de construir a la fi de segle, gràcies a les gestions de Frederic Rahola, fill de la vila, que era senador. Des del començament del segle xx, doncs, aquest tradicional aïllament queda trencat per l'arribada diària del correu en un «ordinari», que com era habitual era una tartana, i que trigava sis hores per anar de Cadaqués a Figueres. Actualment, també l'únic accés al poble és la mateixa carretera, però les sis hores han quedat reduïdes a mitja hora llarga, i l'únic ordinari al dia s'ha transformat en milers i milers de cotxes que omplen sovint el poble de forasters i de tota mena de parles.

Malgrat tot, el cadaquesenc conserva el seu parlar peculiar, que no està a punt de desaparèixer, sinó que continua viu, no solament entre els parlants d'edat més avançada, sinó també entre els més petits, que en mantenen les característiques, arcaïtzants algunes d'elles, fins el moment actual. Els primers documents que parlen del poble de «Cap de Quers» daten del segle x.

Per tant, desmentim des d'aquí algunes opinions^(1) i 2) que afirmen que aquest parlar salat està desapareixent. A Cadaqués és viu; el que succeeix és que quan els parlants es dirigeixen a un foraster ja no l'utilitzen, o més ben dit, l'assimilen a l'empordanès, degut, com ja se sap, a la, sovint, absurda reacció, la majoria de les vegades burleta, de tants forasters que s'estranyen de sentir una manera de parlar diferent de la seva.

Segons l'Estadística de l'any 1975⁽³⁾ el poble compta amb 1.514 habitants, dels quals un 24 % no és oriund de la vila. Però, a l'estiu el nombre d'habitants arriba als 17.000⁽⁴⁾.

Aquest seria, és clar, un punt negatiu de cares a la conservació de la parla, però així i tot hem comprovat que la majoria dels parlants l'empren habitualment. La joventut del poble, aquest estiu passat, es va manifestar públi-

cament en el sentit de desitjar una total normalització del seu ús, no ja solament a nivell oral, sinó també en els rètols i en els escrits de l'Ajuntament⁽⁵⁾.

Per a recollir aquesta mostra de lèxic, extensa però no exhaustiva, del parlar cadaquesenc ens ha estat d'una gran ajuda un esboç d'estudi lexicogràfic inèdit del Sr. Joaquim Gay, realitzat l'any 1952. També ha estat una sort el poder consultar una llista de paraules cadaquesenques guanyadores d'un concurs que es va convocar a Cadaqués aquell mateix any, i que va ser guanyat pel Sr. Josep Manuel Rahola, qui ha tingut l'amabilitat de deixar-me-la. A més de les puntualitzacions del meu pare i d'una colla de mots que ja sabia (les meves arrels són cadaquesenques), i que recordo i utilitzo moltes vegades.

Pel que es refereix a noms de peixos, en tots els casos he comprovat i assegurat els mots i desfet els meus dubtes, assessorada per dos pescadors d'allà a qui vaig interrogar.

El lèxic del nostre parlar està format, a més d'una colla de mots comuns al dialecte, de tota una sèrie de mots diferencials i propis d'aquest parlar; alguns s'usen de manera continuada i habitual, d'altres estan en franca regressió degut a la manca de necessitat, ja que la manera de viure ha canviat i també els costums. «Es corull» [kərú] que fa vint anys era un mot d'ús freqüent, ara ja no s'utilitza mai perquè les dones no han d'anar a buscar l'aigua a la font i, per tant, no el fan servir. «Es corull» és una mena de turbant o de corona feta de roba, per a protegir el cap i posar-hi al cim un cànir o un doll, buits o plens d'aigua.

D'altres mots menys utilitzats són els que pertanyen al món de la pesca; fa uns anys, potser només uns vint i abans, la navegació es feia de manera diversa a la d'ara, ja que la sola manera de poder navegar lluny de la costa era a la vela, i aquest món de la navegació a vela, amb mots específics i usats cada dia, ara s'han perdut gairebé en la seva majoria; caps, estris de pesca i de navegar... ja no són els mateixos, també els seus noms han desaparegut. El pescador actual va amb barques de motor i aquells noms que els seus avantpassats utilitzaven, com dèiem, es van perdre.

És interessant de fer notar, com sovint hem sentit en converses de cada dia, l'ús de frases fetes, la majoria relatives al món de la mar, com quan per exemple, després

1 BADIA MARGARIT, 1951 a *Gramàtica històrica catalana*, pàgs. 74-75 i 283-284.

2 VENY, 1978 a *Els parlars*, pàg. 33.

3 «Plan general de ordenación urbana» del Ministerio de la Vivienda. BOP n.º 134, corresponent al dia 7/ 11/ 59 a l'Arxiu Municipal de l'Ajuntament de la vila.

4 «Plan de ordenación...» citat.

5 DURAN, G.: «Cadaqués vol que es servi sa parla «Punt diari» 21 d'agost 79, pàg. 6.

d'una conversa llarga amb un home gran del poble em diu: «...i encara, ses que hem deixat per popa...» volent dir que podríem haver parlat de moltes altres coses, ja que quan les onades es deixen per popa l'embarcació no les nota, i per tant és com si no hi fossin. O bé, quan una altra cadaquesenca m'explica que «demà ja plegui veles», o sigui que se n'anava del poble, després d'haver-hi passat una temporada.

Entre les expressions i dites, notem la força que hi tenen els vents del país, i en general el temps... Així mateix té una gran influència sobre la població, la muntanya de Pení, que sovint és la protagonista de dites i cançons i de manera especial de «ses patacades», que eren cançons iròniques i crítiques composades pels mateixos cadaquesencs i que es ballaven semblantment a una sardana, encara que els passos eren diferents i se saltava amb un moviment lateral de translació; es ballaven també a l'aire lliure particularment els dies de festa⁽⁶⁾.

El coneixement dels peixos, les seves formes i colors i fins i tot els seus hàbits han servit per donar una sèrie de comparacions amb personatges coneguts de tots, i que s'utilitzen de manera plana i natural, diríem i tot que sense malícia, per expressar algunes actituds i moltes vegades per donar els «motius» a les persones més influents i conegudes. L'humor cadaquesenc ha sabut trobar la comparació exacta entre la persona i el peix que li dona nom: «es corball» [əskuɾbál] era aplicat a una autoritat de la vila, home que tenia l'esquena un xic geperuda i un caràcter més aviat aspre, igual que el peix que té una esquena gibosa i és de color gris-plom. Com també existeix «es gòbit» [əzɡóbit], peix marronós, petit de tamany i llefiscós aplicat a un noi que realment s'hi assembla. O «es fis-corn» [əsfiskóɾn], un home que tenia una veu molt gruixuda i harmoniosa, semblant al so del corn marí.

Així mateix es repeteix la comparació, ja no física sinó més aviat anímica, amb característiques de peixos coneguts: «fas ulls de pixota» volent dir «sembla que estàs ma-

lalt», perquè aquest peix (la lluçà, a la resta de la costa) fa uns ulls molt tristos i envidriats; o bé «sembles una melba» o «és una estolta», totes dues expressions volent indicar una dona no gaire trempada, ja que tant la melba com l'estolta no donen cap sensació de vivesa; la melba és un peix que té uns moviments molt lents i pesats, i l'estolta és semblant a un calamars per la forma, però no és gens apreciat i es mou sense vigor.

Al vocabulari figuren mots d'ús freqüent, i també alguns d'ús no tan freqüent, però coneguts per la majoria dels parlants. En algun cas hi figura alguna paraula que es diferencia del parlar empordanès només fonèticament, ho assenyalarem a la transcripció fonètica, sense cap més comentari.

Tots els mots han estat compulsats al diccionari català-valencià-balear, on n'hi hem trobat alguns amb l'explicació del seu ús únic a Cadaqués, aquests els assenyalarem així *, d'altres que encara que són a l'Alcover no tenen el mateix significat a Cadaqués, els assenyalarem així †, i la resta, sense cap senyal especial, indica tots aquells mots que no figuren ni al Fabra ni a l'Alcover, i que per tant, formen part del lèxic específic que nosaltres només hem sentit emprat en la parla de Cadaqués.

Després del mot, escrit en majúscules i amb l'ortografia normal, o la que semblaria normal segons la pronúncia, posem la indicació de la seva categoria gramatical, en abreviatura segons (adj., v., adv...) o (m., f.) si és un substantiu. Segueix la transcripció fonètica (en l'alfabet fonètic hispànic, per a major facilitat tipogràfica), segons la manera de pronunciar el mot a Cadaqués, i ho indiquem si el DCVB (diccionari català-valencià-balear) dona una pronunciació diferent.

També indiquem si la paraula és un topònim o té més d'una accepció.

Les notes, les ordenem al final de l'article, segons l'ordre dels números en què han estat citades al llarg de l'estudi. També ordenem al final la bibliografia consultada.

⁶ MARQUÉS, D.: Gravat d'una conversa informant sobre el parlar de Cadaqués. «Se ballaven com si ballessis una sardana grossa, es cantaven i se tiraven indirectes uns als altres, per exemple una patacada deia així: 'Es pinzell d'en Cruanyes, és un pinzell molt fi, fa córrer sa salenca per l'ala de Pení, que la dondeta, per l'ala de Pení, que la dondi'. Quan anaven a St. Sebastià, una vegada a l'any, les ballaven.»

O bé una altra: «Sa muntanya de Pení, és més alta que sa boira, amb un lleterero que diu, "Viva les noies de l'Orgue"».

⁷ Era registrat dins els vocabularis inèdits que he utilitzat. L'he considerat perquè sembla representatiu de la manera de ser del cadaquesenc, sovint humorístic. Pensem que aquesta designació era pròpia de l'època, a principis de segle, i que és molt fàcil que ara els joves no sàpiguen a qui es fa referència.

1.2 VOCABULARI

A

- AGROMANDIR. v. tr. enllaminir (per gal·licisme) «tenim un gat ben agromandit».
Fon: gruməndí.
- * AGRUMAR. v. tr. reunir en grums.
Cadaqués: tirar a l'aigua trossos de peix salat, com a esquer perquè els altres peixos hi vagin.
sinòni.: grumejar.
Fon: grumá.
- AIGÜES PLENES. loc. mar com botida, alta.
Fon: ájgəsplénəs.
- AIGÜES SEQUES. loc. mar molt baixa.
Fon: ájgəsékas.
- AIXERRAC. m. espartenyot vell, posat al peu com una sabatilla sense tapar la part del taló.
Fon: əšəřák.
- * AIXERRACAR-SE. v. reflex. posar-se les espartenyas com a aixerracs.
DCVB: AIXERRACAR. v. tr. serrar amb un xerrac (Bar.).
Fon: əšəřəkářsa.
- * AMETLLÓ. m. fruit de l'ametller. L'ametlla tendra. 3. L'ametlla (Berga) Cadaqués: Tota mena d'ametlles, no solament la tendra. Únic mot per designar aquesta fruita seca.
Fon: əmməłó.
- AMETLLONER. m. ametller.
Fon: əmməł: uné, també məł: uné.
- ANAR ACARENAT. loc. anar borratxo, per similitud amb un vaixell que quan va acarenat, va torcit.
Fon: nəkəřənát.
- ANAR AMB GUETES. loc. anar malament, sense tenir cap cosa segura ni estabilitat en la feina o en els recursos econòmics.
Fon: nəmgéřas.
- ANAR DE TURRIS-BURRIS. loc. anar com desorientat...
Fon: ənədəřuřisbúřis.
- * ARMADORES. f. pl. cordes de cànem que aguanten les teles de caçar ocells. Cadaqués: cordes fines de cànem que aguanten les xarxes.
Fon: əřməđóřəs.
- QUI ARMA DARRER, ARMA REM TORT. refr. si un no s'espavila, les coses no poden sortir bé.
- QUI ARMA DARRER, BOGA EL REM TORT. refr. variant de l'anterior i amb el mateix significat, potser queda més clara la significació de «les coses no surten bé» en el «boga rem tort» ja que és impossible de remar bé, si el rem és tort.
Fon: kiářməđəřé/ ářməřemřóřt.
kiářməđəřé/ bégəřemřóřt.
- ARRONSAR-SE ES GROU. loc. Es diu quan els núvols, que fa uns moments que amenaçaven tempesta, es van aclarir i desapareixen.
Fon: əřunsářsəzgróp.

B

- * BALDAR. v. intr. DCVB 11.3 carregar en banda, en la pesca a la llum (Cadaqués. ap. Amades-Roig voc. pesca).
Fon: bəldá.
- BALDEIO. m. neteja a fons de la barca, de dintre sobretot. Es fa amb galletades d'aigua i l'ajuda d'un broc per de-

sembossar els forats plens de sorra que hi ha a la part de sobre de la quilla. «Avui farem baldeio».

Fon: bəldéju.

BALDER. m. tanca, balda grossa.

Fon: bəldé.

BANC D'EN SINOFÓS. loc. banc de pedra, situat a «es portal», a la pujada del rastell, sota els arbres, on solen passar-hi estones els vells del poble; s'expliquen, entre ells moltes coses, i sembla que la majoria d'elles comencen per «si no fós per ses cames...», «si no fós pes peus...» i d'aquí li ve el nom.

Fon: bəngdənsinofós.

sinofósəřsəskámas.

sinofósəřspéřws.

* BARBEROL. m. torb o remolí de vent que sol venir de tramuntana i és perillós per a les barques (St. Feliu de Guíxols).

Cadaqués: més exactament s'aplica a la cresta escumosa de les ones, quan fa tramuntana forta i és efectivament perillós per a les barques.

Fon: bəřbəról.

BARBUTELL. m. bolliment de l'aigua, en especial de la del mar. sinòni. Bombolla.

Fon: bəřbutéł.

BARRIA. m. noi despreocupat, poc previsor, desordenat, poc curós.

Fon: bəřía.

* BARRUELL. m. 2. palet de riera o de platja (Cadaqués, Tarr., ap. Salvat).

Fon: bəřueł.

* BAU. m. DCVB, el dona amb cinc entrades, però cap té l'accepció de Cadaqués.

Cadaqués: roca que surt molt poc o gairebé gens de l'aigua del mar, i és perillosa per a la navegació.

Sinòni. Escull.

Fon: bəw.

BERGASSADA, f. «en porta una bergassada» es diu quan una persona parla molt i no n'encerta gaires. Vergassada.

Fon: bəřgəsáđə.

* BERJAULA. f. dona de mala conducta. Barjaula.

Cadaqués: el sentit no és tan pejoratiu, ja que significa, en general una dona ximpleta, poc assenyada.

Fon: bəřžəwłə.

BERTONELL. m. espècie de cranc, pelut i amb pinces grosses, semblants a les de la llagosta, que es troba en els caus de les roques, a poca profunditat.

Fon: bəřřunéł.

BERTONELLERA. f. eina semblant a un arpó petit, que serveix per agafar bertonells de dintre els caus, a les roques. Se la solen construir els mateixos nois.

Fon: bəřřunəłéřə.

* BETA. f. nau. pastera, barca plana, sense quilla (Alcúdia, Pollença).

Cadaqués: a més de ser plana i sense quilla, ha de ser d'uns tres metres d'eslora i amb la popa planera.

Fon: bétə.

BIORNADA. f. canvi de rumb brusc amb el timó, fent una ziga-zaga.

Fon: biuřnədə.

BITOIXO. m. marisc comestible que un cop obert té la forma i el color d'un rovell d'ou. També és conegut com a «patata de mar», ja que la forma exterior sembla la d'una patata.

Fon: bitóřu.

BITXERO. m. pal·larg, d'uns dos o tres metres, que acaba amb un ganxo i que serveix per separar les embarcacions de les roques, sense que aquestes hi toquin. És imprescindible en vaixells que no porten remos.

Fon: bičéřu.

- * **BOCANA**. f. del port (Mall.)
Cadaqués: entrada d'una cova.
Fon: bukána.
- * **BOGIR**. v. tr. vogir. ant. girar, fer voltar; 2, fer voltar un arque o aparell anàleg, com de sínia, de trull (Maresme).
Cadaqués: v. intr. fer-se voltar a l'entorn d'una cosa.
«jo bogeixo».
Fon: buží
- BOIRA A PENÍ, PLEGA ES VOLENTÍ I VES A DORMIR**.
Si hi ha boira a la muntanya de Pení, no cal anar a pescar, perquè no s'agafarà res, és mal temps.
Fon: bójrəpənípləgəzbuləntí: bəzadəŕmí.
- BOIRES I GARGAL/ PREPARA SA SAMAL**. refr. Quan hi ha boira i gargal és el temps de setembre, i de fer veremes.
Fon: bójrazigəŕgál/ prəpərasəsəmál.
- * **BOMBAR**. v. intr. 4. acció de fer pujar i baixar la potera en la pesca del pop (Cadaqués).
Cadaqués: el que es pesca amb aquest sistema és el calamars, mai el pop.
Fon: bumbá.
- * **BOSSELL**. m. politxa i corriola composta d'una caixa ovalada de fusta, les cares laterals de la qual (les galteres) deixen una freu (la groera) per on passa la corda que volta la politxa, que gira damunt un eix de metall o de fusta.
Cadaqués: aplicat a la part del palanqui que té aquestes característiques. Així un palanqui té dos bossells.
Fon: buséj.
- * **BOTXAR**. v. intr. moure (Ribagorça). 1, camp on abunden les botxes (Pont de Suert).
Cadaqués: v. tr. empènyer, pressionar.
Fon: bučá.
- * **BOTXERIA**. f. petit caixonet que porten les embarcacions de pesca, generalment en el carquinyol, sota el corredor. Forma part de la mateixa barca, i s'empra per a guardar-hi petites coses delicades: fil, agulles, tabac... (Roses).
Cadaqués: pot ser una lleixa i no un caixó, i normalment és a sota la proa. Les funcions són les mateixes.
Fon: bučəriə.
- BRIQUETI**. m. sardineta.
Fon: brikəti.
- * **BRIVAR**, v. tr. 4. envestir el peix contra la xarxa (Cadaqués, L'Escala, Roses).
Fon: bričá.
- * **BROU**. m. líquid en què s'han fet bullir certes substàncies, esp. aigua en què s'ha bullit carn i esdevinguda així, un líquid alimentós.
Cadaqués: aigua amb excés de sal, per a la conserva de peix, especialment anxova. Aquesta aigua és sense fer bullir, simplement deixant-la amb una gran proporció de sal.
Fon: brəw.
- * **BUFERA**. f. vent que bufa fort (Mall.)
Cadaqués: «Quina bufera aquesta setmana...» quan a més de bufar fort, el vent bufa seguit durant dies i dies.
Fon: bufəra.
- * **BUGIA**. f. trobem set accepcions diferents al DCVB, però cap amb el significat que té a Cadaqués.
Cadaqués: Crustaci petit d'un pam com a màxim, amb la forma molt semblant a una llagosta, però d'un color més fosc i amarronat. És molt saborosa.
Fon: bužia.
- * **BUSCALL**. m. També amb diverses accepcions al DCVB i cap com a Cadaqués.
Cadaqués: «ets un buscall» s'aplica a una persona, amb sentit afectiu, més aviat de petitesa, de poca cosa.
Fon: buskál.
- * **CABOT**. m. peix de la família dels gòbids, de diverses espècies.
Cadaqués: és només el petit del juell, va sempre en moles i és abundant en aquesta costa.
Fon: kabót.
- CADAQUÉS I RES MÉS**. loc. indica les excel·lències del poble.
Fon: kədəkəzírəzməs.
- CAFÈ**. m. cafè.
Diferenciat en la pronúncia, sense excepció ni dubte entre els parlants.
Fon: kafé.
- CAFERITU**. m. cafè amb llet. «as matí es caferitu...»
Fon: kafəritu.
- CAGARRA**. f. peix, saupa petita.
Fon: kəgáŕa.
- CAGARRELLS**. m. pl. olives petites, caigudes abans de madurar i seques pel sol.
Fon: kəgəŕéjls.
- CALISTRESA**. f. misèria, fam. «quina calistresa en aquella família!...»
Fon: kalistrəza.
- CALITJÀS**. m. lloc on sovint hi ha calitja.
topòn. platja situada a dintre de la badia de Montjoi, prop del cap Norfeu, entre Cadaqués i Roses.
Fon: kaličás.
- * **CALMA BLANCA**. f. tranquil·litat de la mar o de l'atmosfera. Calma xitxa o calma podrida (Mall.)
Cadaqués: aquesta calma absoluta en el mar és la calma blanca.
Fon: kálmə blánka.
- FA UNA CALMA/ QUE NI SES ROQUES SE MOUEN**.
Es diu referint-se a aquesta calma total.
Fon: fawnakálmə/ kanizəstəkas: əməwən.
- CALMENJASSOS**. m. pl. plantes marines, adherides a les roques i que semblen un ram de fideus. Contenen una substància tòxica que pot causar irritació a la pell. També són coneguts com a fideus. Són molt abundants en aquesta costa.
Fon: kálməŕžásus.
- * **CANASTRÓ**. m. panera de boca estreta que duen els pescadors per posar-hi el peix (Mall.)
Cadaqués: romana, amb un sol plat al cap d'avall. S'utilitza per pesar el peix.
Fon: kanəstrə.
- CAP DE GROU**. m. núvols que amenacen tempesta curta.
Fon: kabdəgrəp.
- CAPSU**. m. botifarra de mar.
sinòn. xinoni.
Fon: kápsu.
- * **CARENADA**. f. carena de barca (Cadaqués, Roses).
Fon: kəronədə.
- * **CARLINA**. f. cadenera (Cadaqués, Olot, Terrades).
Fon: kərlina.
- CAROTI**. m. ciratge, betum per netejar les sabates.
Fon: kəroti.
- * **CARQUINYOL**. m. nau. forat de popa dins el qual se situa dret el patró mentre duren les maniobres, per poder veure tota la barca i manejar el timó (Cadaqués, Roses).
Fon: kəŕkiŕəj.
- CATXAMENT**. m. acció i efecte de catxar. Normalment es refereix només a les embarcacions.
Fon: kəčəmən.
- * **CATXAR**. v. tr. pitjar, empènyer cap avall (Conflent, Empordà, Gir.)

Cadaqués: Només és aplicat a barques «va molt catxada!» quan s'enfonsa més que el que és normal, i és degut a l'excés de pes. La línia de flotació queda per sota del lloc habitual.

Fon: kačá.

*CAUA. f. peix de mar que té molta semblança amb la gerla, però és un poc més gros, molt negrós amb uns vions blavencs i fa gust de roca. (Palafrugell, St. Feliu de Guíxols).

Cadaqués: la descripció correspon a la serla, ja que la caua aquí és de color fosc, petita i gens bona per menjar.

Fon: káwa.

CLOVELL. m. part comestible i saborosa de fruites i peixos, sobretot aplicat a peixos; són les parts sense espines. «Aquesta orada té uns clovells!».

DCVB: clovella (Empordà), encara que amb sentit diferent. La part exterior, més o menys dura i poc comestible, que fa d'embolcall a certes fruites.

Fon: klubéj.

*COFA. f. senalla de diferents formes; a) mena de senalla baixa, molt planera, de forma circular, dins la qual els mariners posen els palangres (Baix Empordà, Tortosa, Mallorca).

Cadaqués: el terme és més extens, ja que si bé ha de ser planera, no cal que sigui tan baixa, i poden posar-s'hi a més les xarxes, no solament els palangres. 2. lloc al paltrinquet, on s'instal·lava un mariner com a guaita, especialment amb boira, per avisar els obstacles.

Fon: kófa.

CONLLOI, anar de, loc. anar en companyia amistosa dues o tres persones juntes, almenys durant un temps continuat. «sempre van de conlloi...»

DCVB: CONLLOC companyia amistosa, lligam de simpatia (Castelló de la Plana).

Fon: kuñlój.

*CONYAC. m. licor obtingut amb esperit de vi...

Cadaqués: cranc d'una espècie poc corrent, més aviat petit i de color vermellós.

Fon: kuçák.

*COP. m. bossa de xarxa que forma la coa de l'art de bou i del bolitx i dins la qual van a parar els peixos agafats (Cat. Val.Bal.)

Cadaqués: Bossa de xarxa feta amb una branca fina d'olivera on s'hi cus la xarxa i un mànec més gruixut, també d'olivera. S'utilitza per pescar gambes, des de les roques, en llocs d'aigua poc profunda i quieta.

Fon: kóp.

*CORNA. f. botzina, corn usat com a instrument de buf (Alt Empordà, Cadaqués, Camprodon).

Cadaqués: A més és un cargol gros, acabat en punxa, que si es trenca de manera que hi quedi un forat circular s'assembla a l'instrument de buf, i produeix un so molt greu i fort.

Fon: kóřna.

*CORTELL. m. l'espai que tanca els diferents cossos d'edifici que pot tenir una casa. (Cadaqués, ap. BDC, XX, 38).

També pot referir-se a un pati interior o adjacent descobert.

Fon: kuřtéj.

*CORULL. m. piló de terra damunt la palla del pallier (Sant Feliu de Guíxols).

Cadaqués: espècie de turbant que es posaven les dones al cap i que servia de coixí per posar-hi a sobre el doll o el càntir, buit –i llavors reposava sobre la panxa del càntir o del doll–, o ple i llavors era dret, naturalment, que el portaven.

Fon: kurúj o bé kərúj.

CORONELLS. m. pl. suros que aguanten l'art o qualsevol xarxa, quan està calada. Són rodons amb un forat circular al mig.

Fon: kurunéjs.

CORONELL. m. pentinat, monyo «m'estic fent es coronell».

Fon: kurunéj.

*COTELLADA. f. pesca que es fa amb la cotera o fitora (Roses, Cadaqués). Es fa de nit i es porta un llum per atreure els peixos, als quals es tira la cotera procurant clavar-la en algun. (Amades-Roig Voc. pesca).

Fon: kutəładə.

*COTERA. f. fitora per a pescar (Roses, Cadaqués. ap. BDC, XIV, 21).

Fon: kutəřa.

COUA. f. cova.

Fon: kówa.

*CREMADOR. m. redol de terra prima enmig de la bona, en la qual es troba tot seguit la roca i no es pot sembrar res de profit (Torroella de Montgrí, St. Feliu de Guíxols, Peralada, Llofriu).

Cadaqués: vent de gargal que bufa, a l'estiu i és molt calent.

Fon: křemadó.

*CRESPELL. m. pasta dolça composta de diferents ingredients i feta de diverses formes segons les regions. // Coqueta de pasta de farina amb saïm o amb oli, i a vegades amb ou, sempre ensucrada, de formes diferents amb puntes o tavelles (Mall.). Les solen fer per Pasqua.

Cadaqués: l'accepció anterior és la que més s'assembla, però en realitat són una espècie de bunyols (brunyols), no coques. També solen fer-se per Setmana Santa i Pasqua.

Fon: křəspéj.

CUCA-CELA. f. joc d'amagar. Mentre els altres s'amagaven, el que parava deia:

«Cuca-cela l'endevela

l'esquirol bin dol

la Maria clavellina

que ens ensenya la doctrina

alabat, forrellat

les costelles del través

fora un, fora dos, fora tres.»

Fon: kúkasəladə.

*CUCURUCUC. m. bolic de cabells que porten les dones reunit i lligat damunt de tot, a la part posterior del cap (St. Feliu de Guíxols). Coroneta de l'occipuci (Eivissa).

Cadaqués: topón. illa de roques, en forma de punxa, de cucurutxo, situada gairebé al mig de la badia i la més visible des de per tot. Aquesta és a la banda de Llevant, i més pròpiament és «es Cucurucuc de s'Arenella» perquè, a la banda de Ponent de la badia hi ha una altra roca semblant que també és «es Cucurucuc» però aquest sempre se li ha d'afegir «de sa Cebolla».

Fon: kukurukúk.

D

*DALENC. m. home de mar que té facilitat per a mantenir-se estona sota l'aigua sense respirar (Costa de Llevant, ap. Roig-Amades, pesca).

Cadaqués: sobretot en l'expressió «fer de dalenc», submergir-se.

Fon: daləřn.

DÈRIT. m. joc semblant a «cuit», però amb unes característiques especials.

Fon: dəřit.

DESFET DE TEMPS. loc. substantivada; animació, activitat, agitació grossa...

Fon: dəsfədətəřms.

- * DESPUÉS. adv. més tard d'ara.
Cadaqués: té el sentit de «llavors», o sigui que no indica un futur, sinó un passat, i és molt utilitzat: «después com vares venir...».
Fon: dæspwés.
- * DITLLÓ. m. pestell de tancar la porta (Cadaqués).
Fon: diʎllo.
- * DIVINO. m. cançó religiosa.
Cadaqués: serrà gros i vermell.
Fon: dibínu.
- DOLL. m. recipient de terrissa esmaltada, per posar-hi aigua. Té una forma diferent del càntir, encara que posseeix igual com aquest, una nansa i un terot, però a la part superior hi ha un orifici circular (de la mateixa amplada del peu) per on s'emplena. És de color verd i es fa de diversos tamanys.
Fon: dól.
- DONA I SAUPA/ TOT L'ANY SE PALPA.
De saupes n'hi ha sempre, no és un peix de temporada.
Fon: dónajəsáwpətollánsapalpə.

E

- EMBESTINAT. adj. atuït, emborratxat de sol.
Fon: əmbəstinát.
- EMBOTU. adv. a dojo, en quantitat.
Fon: əmbótu.
- EMBUTI. adv. a dojo, en quantitat.
DCVB: EMBOTIR (mot més acostat), v. tr. omplir d'una cosa elàstica un recipient fins a posar tibants les parets.
EMBUTAR, v. tr. omplir, atipar (Mall.).
Fon: əmbúti.
- * ENCAPILLAR. v. tr. encapellar.
ENCAPELLAR. v. tr. posar capell. // posar als falcons de caça un cobricap que només els deixava al descobert el bec. // nàut. enganxar un cap al coll d'un arbre o masteler mitjançant una gassa feta al extrem d'aquell. (Bar. Val. Palma).
Cadaqués: es refereix sempre a amarrar un cap a la popa d'una embarcació, encara que sigui amb un pardal, i no una gassa de mà.
Fon: ənkapilá.
- * ENGAMBAR. v. tr. passar les cames per damunt una cosa, saltar.
Cadaqués: enganyar «ja t'han engambat».
Fon: ənɡəmbá.
- ENGIROL. adv. a prop, al voltant, proximitat en l'espai, «engirol del mar».
DCVB: ENGIRES, voltants, proximitats d'una data (Empordà).
Fon: ənʒiról.
- ENGÍS. m. rebrot d'olivera que es cria a la soca d'aquesta; s'utilitza per a construir aparells de pesca.
Fon: ənʒís.
- ENRATXAT. adj. gal·licisme, prè del francès «enrager», enrabiat.
Fon: ənřəçát.
- ENSARRONAR. v. tr. enganyar.
Fon: ənsəřuná.
- ES MEU ELL. loc. subs. promès, enamorat.
Fon: əzméwəʎ.
- * ESCABUSSAR. v. tr. llançar de cap a l'aigua o altre líquid (Val.).
Cadaqués: ESCABUSSAR-SE v. reflex. tirar-se de cap a l'aigua. És d'ús freqüent en la parla col·loquial.
Fon: əskəbusářsə.
- * ESCAGUITXAR. v. tr. 1. Esquitxar de merda, fang o altra matèria que embruta (Camp de Tarragona). 2. reflex. Desfer-se una cosa deixant anar allò que s'hi conté o part de la matèria que la forma.
Cadaqués: semblant a l'accepció 2, però sempre referit a roba, no a qualsevol matèria.
Fon: əskəʒičá.
- * ESCALDUMS. m. pl. guisat de carn, generalment de gallina o pollastre, amb patates i sofrit amb ceba tomàtiques, alls, completat amb un poc de vin-blanc i amb salsa d'avellanes, ametilles o pinyons (Mall.).
loc. «anar magre d'escaidums», menjar malament, estar poc alimentat. «esser prim d'escaidums» ser delicat de gust (Mall.).
Cadaqués: loc. «estar flac d'escaidums» no tenir diners, no tenir una bona posició econòmica.
Fon: fləgdəskəldúms.
- * ESCARDASSAR. m. camp d'escardasses (Bagà).
Cadaqués: v. intr. matar-se a treballar, per no treure'n gaire profit. Fig. voler convèncer algú, de tota manera, quan el més fàcil és que la persona no es deixarà convèncer.
Fon: əskəřdəsá.
- * ESCART. m. luxació (Puigcerdà).
Cadaqués: lloc pla de la costa que no és una platja, sinó de roques i que pot servir per a traure una barca. També topòn. «S'escart de cala bona».
Fon: əskářt.
- ESCORPA. f. escòrpora.
Fon: əskóřpə.
- * ESCUT. m. superfície llisa de la popa d'un vaixell sobre la qual s'hi posa el nom i algun emblema o ornament.
Cadaqués: carcassa de la sèpia.
Fon: əskút.
- EPELLEGADOR. m. utensili per recuperar les xarxes del fons del mar.
Fon: əspəʒəgədó.
- ESTOLTA. f. animal semblant al calamars, però no tan apreciat.
Fon: əstólta.
- * ESTORRELLAR-SE. v. reflex. Assecar al sol (Empordà). «Els nois han sortit de l'aigua i s'han estorrellat» (Cadaqués).
Fon: əsturəřářsə.
- ESTREVIOLI. m. passatge estret de mar.
Fon: əstrəbjóli.

F

- FEINA QUE FEINA. loc. hi ha molta feina per fer. «Tinc més feina que feina».
Fon: tĩnmézřfjənkəřfjəņə.
- FERRAR SES VELES. loc. amarrar-les, fermar-les.
Fon: řəřásəzbéʎəs.
- * FERRO. m. nàut. àncora petita, de més de dues ungles sense cep (or.bař.val.).
Cadaqués: canvia la pronúncia.
Fon: řéřu.
- * FISCORN. m. instrument de buf semblant a la trompeta, però de cos més gros i proveït de tres pistons.
Cadaqués: so que es fa amb un cargol de mar, gros cònic i amb la punxa trencada. Per l'orifici circular que queda a la punxa es bufa de manera especial, posant la llengua davant i al mig del forat i s'aconsegueix un so molt fort com el del fiscorn.
Fon: řiskóřn.
- * FLORA. f. flor. Es deia flora antigament a Cadaqués i Palafrugell, i encara es diu a Pont de Suert.
No és el nom antic de flor, sinó que s'usa avui correntment.

- * **FONAR.** v. tr. posar el fon, guarnir de fon (or. Sòller, Men.). Cadaqués: FONAR-SE. v. reflex. anar-se'n al fons, enfonsar-se. Normalment es refereix a peixos.
Fon: funáſa.
- * **FONDA.** f. «pescar a la fonda». Pesca amb lluna plena, la barca ha d'estar fondejada i segons el corrent es deixa que aquest s'emporti una fluixa amb esquer, consistent en un tros de sardina salada. Mentrestant es va agrumant. El fondeig ha de ser en llocs determinats, a prop d'algun escull o llosa submergida. Es pesquen oblades, sards i càntares.
Fon: paská:lafónda.
- FORANELL.** m. o adj. vent de fora.
Fon: furanéj.
- FREGEIX UNA MICA DE PEIX MENUT/ I PREGUNTA-LI L'OLI QUE S'HA BEGUT.** (o «diga-li que et torni l'oli que s'ha begut».)
Significa que aquesta mena de peix és molt bona, fredida amb molt d'oli.
- * **FREU.** f. estret, llengua de mar entre dues terres pròximes (or.bal.). Cadaqués fa diferent la pronúncia. També topònim «sa freu».
Fon: fréw.
- FUNELL.** m. fonoll.
Fon: funéj.
- FURALLONS.** m. pl. farallons. topòn. esculls que es troben al mig de la badia de Cadaqués, surten poc de l'aigua, i estan assenyalats des de fa uns cent anys amb un piló. És un nom que es repeteix en la toponímia de la zona, així tenim «els furallons de Culip», «els furallons d'en Domingo», «els furallons d'en Pareta» i d'altres...
DCVB: FARALLÓ topòn. mallorquina. // els faraions: esculls o penyals que hi ha prop del Castell del Rei (Pollença).
Fon: furajóns.
- FUTARRO.** m. cosa inútil, sense cap valor.
DCVB: FUTARRA, peix de diferents espècies.
Fon: futáfu.
- * **FUTROIA.** f. «a la futroia», mal vestit, de qualsevol manera (Empordà).
Cadaqués: parrac.
Fon: futrója.

G

- GALTIC.** m. galta, especialment del peix.
Fon: gáltis.
- GALLADERA.** topòn. Cala situada a la costa del Cap de Creus, a mig camí de Cadaqués al Port de la Selva. Situada, doncs dins el golf de Lleó. És coneguda com una de les cales més arrecerades de tramuntana de totes les de la «mar d'amunt».
Fon: galádera.
- A GALLADERA NO HI ENTRA/ NI UNA SOMERA.** Ja que té poc fons, l'aigua és poc profunda i està tan abrigada la cala que no hi ha peix.
Fon: əgaláderənojəntɾəniwnəsəməra.
- A GALLADERA EN BERTOMEU/ ELS HI TÉ.** Com que la cala és molt amagada els diners estan molt ben guardats.
Fon: əgaláderəmbəɾtəməwəlzité.
- * **GAMBINA.** f. nansa molt grossa de jonc, en forma de moranell (Amades-Roig, voc. Pesca).
Cadaqués: espècie de nansa, però no té la forma llargada i cònica d'aquesta, sinó que és quasi esfèrica. L'altra diferència és que no s'hi pesquen morenes ni congres sinó peixos petits com guifuls, serrans, petarquets i sarquets. Algun gòbit i també alguna babosa...
A més hi ha gambines de totes mides. No ha de ser precisament grossa.
Fon: gəmbina.
- * **GAMBINEJAR.** v. tr. pescar amb cordes ei dèntol i el mero. etc. (Cadaqués, Roses).
Cadaqués: Anar a calar gambines amb garotes xafades a dintre que serveixen d'esquer. Per agafar meros es calen «ses cordes», i no es diu que s'ha agafat gambinejant, sinó amb la corda.
Fon: gəmbinažá.
- GARBUJI.** m. garbuix.
DCVB, Fon garbúzu (vulgar empordanès).
Fon: gərbúzi.
- GARDELA.** f. bufetada forta.
Fon: gərdéja.
- EL GARGAL ÉS UN VENT SENYOR.** Perquè quan bufa, es pot entrar a Cadaqués a la vela, sense fer cap bordo, des de Cap de Creus.
Fon: əlgərgáləzəmbənsəno.
- GAROTA.** garoina, uric de mar.
Fon: gərotə o bé grótə.
- GAROTER.** m. canya esquadada d'un extrem, que es manté obert per poder agafar les garotes i que no caiquin.
Fon: gəruté o bé gruté.
- GAROTINYA.** f. garota més grossa que les normals, d'un color vermellós i amb punxes més curtes que les altres.
Fon: gərutina o bé grutina.
- * **GARRUTA.** f. prendre garruta, prendre corda (Cadaqués, entre mariners, segons BDC, XII, 55).
Actualment significa també la volta d'una corda, d'un cap.
Fon: gərutə.
- * **GARXELL.** adv. loc. «anar de garxell», anar torcit; «estar de garxell» estar torcit.
DCVB: GARXÉ «a la garxé», a la torta, de qualsevol manera (Rosselló...)
Fon: gəřšéj.
- * **GIBELLA.** f. gibrella (Cadaqués, Rabós d'Empordà).
Fon: žibéja.
- * **GÍNJOL.** m. fruit del ginjoler.
Cadaqués: loc. «trempat com un gínjol», molt trempat, molt viu.
Fon: žinžul.
- * **GOS.** m. sinòn. deutes. «se'n van anar deixant-hi es gos». loc. «ja li ha agafat es gos», ja li ha vingut la mandra.
Fon: žáljagəfatazɡós.
- GRIELLES.** f. pl. graelles.
DCVB: el que s'assembla més Fon: griləs (Eiv.).
Fon: griéləs.
- * **GRILLÓ.** m. peça de ferro, a manera d'ansa més llarga que ampla, col·locada per la part de baix dins un forat rodó que hi ha a l'extrem superior de la canya del ferro o àncora petita i que serveix per a fermar-hi la tralla (Palma).
Cadaqués: part del rem compresa entre l'estrop i l'extrem on es maneja.
Fon: griló.
- * **GROPADA.** f. tempestat congriada sobtadament; cop de vent i d'aigua impestuós.
Cadaqués: Hi ha gropada quan a més de sobtadament la tramuntana té una gran força i aixeca autèntiques cortines d'aigua i d'escuma. El mar es blanc.
Fon: grupáda.
- * **GROPEJAR.** v. intr. congriar-se un grop; formar-se una nuvolada tempestuosa.

Cadaqués: fer mal temps, no de manera continuada sinó irregular.

Fon: grupəžá.

GROPITXOL. m. grop petit, que desapareix de seguida.

DCVB: GROPITXOT m. grop petit (Empordà).

Fon: grupičól.

GUILLOLA. topòn. cala situada molt a prop de Port-lligat, i abans de Cap de Creus, des de Cadaqués. Fa una badia molt ampla i bonica amb diversos racons i platges.

Fon: gílŷla.

A GUILLOLA EL PEIX HI VOLA.

A Jonquet hi va de dret.

A Port-lligat hi passa de llarg.

Es fa referència als bons caladors i a la quantitat de peix que sol haver-hi a les tres cales que, situades una al costat de l'altra tenen característiques ben diferents, per la seva orientació al mar lliure i als corrents.

Fon: əgilŷlaipésibŷla / əžunŷkétibadədrét / əpurŷigátipasəðəjálk.

GUIOLA. f. peix de 15 ó 20 cms. de llarg amb molts colors, poques escates, i de carn molt delicada i fina. És abundant a la nostra costa, on va canviant de nom: judriola, juriola, julivia, tots vindrien de juliola, perquè obté la seva plenitud el mes de juliol. Té la carn molt fina i és abundant a la nostra costa.

DCVB: GUIOLA peix del gènere «julis» conegut amb el nom de donzella (Costa de Llevant).

Fon: gíwla.

I

IGLESI. f. església.

Fon: iklézi.

IRLO. interj. en realitat és una contracció de mira-te-lo, que s'usa però sempre en aquest sentit admiratiu i s'ha transformat; el mateix passa en la forma del femení i dóna: irla!

Fon: írŷlu írŷla.

IX. interj. denota estranyesa i admiració. S'usa amb molta freqüència per tots els parlants. És molt fàcil de sentir «ix mai nen, com és!» o «ix, què farem!» Un dels informants ens arriba a dir que li seria impossible de parlar sense utilitzar-lo.

Fon: íš
ižmájneŷkŷmés
ižmájkéfarém.

J

JOAN DE NARBONA. m. la tramuntana. «ja bufa en Joan de Narbona».

Fon: žuandənərbŷna.

JONCOS. topòn. cala situada abans d'arribar al cap Norfeu des de Cadaqués anant a Roses. Hi ha joncs, a la riera del mateix nom, que desemboca a la platja, encara que la major part de l'any està sense aigua.

DCVB: JONCULLS referit a aquesta cala. Nosaltres mai l'hem sentida dir amb la palatal final.

Fon: žŷŷŷkus.

JONELL. m. genoll.

Fon: žunél.

JONQUET. topòn. cala petita i recollida, situada prop de Port-lligat i a la costa de Cap de Creus. Té una illeta al mig de l'entrada de la cala que repeteix el nom, ja que és «L'illa des Jonquet».

DCVB: joncar (Mail.). Etim. derivat de jonc, amb el sufix et indicador de lloc on es cria un vegetal.

Fon: žunŷkét.

*JUDIUA. f. jueva.

Cadaqués: garota mascle no comestible. Té les punxes més negres que les altres.

Fon: žudíwə.

*JUPA. f. peça de vestit d'home, que es portava els segles XVIII i XIX...

Cadaqués: faldilla, gallicisme. Per tant peça de vestir de dona.

Fon: žúpa.

JUSEPA. f. guineu, ja que el nom de guilla és tabú al poble.

Fon: žuzépa.

L

LELO. adj. beneitó.

Fon: lélu.

*LIUA. f. oca, ànec (Empordà, Cadaqués, Palafrugell).

Fon: líwə.

*LOCO. m. adj. boig, desequilibrat mentalment.

Cadaqués: és el superlatiu de «boig», «aquest nen no és boig no, aquest ja és locol!».

Fon: lŷku.

LL

*LLAGUT. m. embarcació de poc tonatge, ormejada de vela llatina, i de vegades d'un floc anomenat pollacra i destinada a la pesca i al cabotatge.

Cadaqués: embarcació més petita de 7 ms. que normalment té dos parells de remos i ara, moltes estan proveïdes de motor interior. Cap d'elles va ormejada amb veles. Quan són més grosses que 6 ó 7 ms. ja se'n diuen barques i no llaguts.

Fon: lægút.

*LLAMPAR. v. tr. mirar «no llampis» es diu en el joc d'amagar al que «para». Ullar, veure d'esquitlentes (Plana de Vic, Vallès).

Cadaqués: mirar d'amagat, espiar./ també significa llampegar.

Fon: læmpá.

*LLARGADA. f. vent fort del Sud i Sud-Oest (Cadaqués. Griera, Vents.). A cadaqués s'aplica més a la mar que no pas als vents. Quan fa una llargada hi ha unes ones molt llargues, d'on li ve el nom. «Fa una llargada amb pipa!»

Fon: lærgáða.

*LLARGO: m. vent que fa portar totes les veles, es caracteritza perquè no és de popa ni de proa (Cadaqués ap. Griera, Vents, BDC, 83). Navegar a un llargo és quan el vent et ve de l'aleta, sigui de babord o d'estribord, i efectivament omple totes les veles.

Fon: lærgu.

LLEBEIG. m. Vent del sudoest, en tot el litoral català, valencià i balear.

Ni a Roses, ni a Port de la Selva (els dos pobles veïns) és llebeig, però. A Roses aquest vent és el garbí i a Port de la Selva és conegut per «vent d'enterra».

Fon: læbéc.

*LLENGAN. m. llemàntol (Cadaqués).

A la costa nostra se'n diu «llobegant». A Roses, però, en diuen «sastres». A Cadaqués, en canvi, un sastre és un petit crustaci decàpode que per la seva activitat en tallar les xarxes rep aquest nom.

Fon: længán.

*LLOSA. f. pedra plana, relativament prima, de forma rectangular o quasi rectangular, usada principalment per a pavimentar o per a cobrir pisos o edificis.

Cadaqués: sempre per a pavimentar, mai per a cobrir.

També, antigament servien per a fer els balcons, a vegades amb una sola llosa grossa. Sempre són de pissarra. // Escull planer de gran superfície que el mar cobreix, on hi ha el perill d'embarrancar i la mar hi romp.

Fon: lǝzǝ.

* LLUFAR. v. tr. llençar llufes.

Cadaqués: dir mentides.

Fon: lufá.

LLUFEJAR. vtr. fer el curiós, voler saber-ho tot, encara que no sigui assumpte seu. «No llufegis, que ja t'he vist».

Fon: lufǝzǝ.

M

* MADERA. f. (castellanisme) per fusta (or.bal.).

Cadaqués: Només referit a la fusta que es fa servir per a fer embarcacions: «A la mar, madera!».

Fon: mǝdǝrǝ.

MALDULLS. m. pl. flor vermella de camp. Roella a l'Empordà, rosella a Barcelona.

Fon: máldúls.

MANCADA. f. acció i efecte de disminuir, de mancabar (Empordà, Balears) a Cadaqués es diu sovint «la tramuntana va de mancada».

Fon: mǝnǝkáðǝ.

MAR. m. i f. sobretot en les expressions «tirar en mar» o «anar en mar». O també formant una sola unitat lèxica amb «quina» té un sentit quantitatiu: «quina mar de gent!» per «quanta gent!».

Fon: má.

MAR D'AMUNT. loc. s'anomena així tota la mar des del Cap de Creus cap a França, o sigui la que forma part del golf de Lleó.

Fon: máðǝmún.

MAR D'AVALL. loc. Tota la superfície de mar compresa des del Cap de Creus cap a Cadaqués.

Fon: máðǝbál.

MARAIXA. f. mar grossa.

DCVB: MARASSA f. mar alçurada (Bal.).

Fon: mǝráðǝ.

MARÇ MARÇOT/ RONCA FINS QUE ÉS MORT.

Fon: máðzǝmǝrsǝt/ rǝnǝkǝfinsǝkǝzmǝt.

MARÇ MARÇOT/ MATA LA VELLA I LA JOVE SI POT.

Fon: máðzǝmǝrsǝt/ mátalǝbéllǝjǝzǝbǝsipǝt.

* MAROR. f. agitació de la mar. // fig. agitació de l'esperit, sia per baralles...

Cadaqués: sinòn. onada. Fins i tot fa el plural: marons.

Fon: mǝrǝ mǝrǝns.

* MARROFI. m. sucre a terrossos (Cadaqués, L'Escala).

Però la pronúncia no és la mateixa, ja que al DCVB mǝrǝfí i nosaltres no.

Fon: mǝrǝfí.

MARROFIAR-SE. v. reflex. aterrosar-se.

Fon: mǝrǝfíǝrǝsǝ.

MARSO. m. sobretot en la locució «fer marso» tornar de pescar, sense haver pescat res.

En canvi al DCVB: «fer marso» tornar de la caça sense haver caçat res (Empordà).

Fon: fǝmǝrsu.

MASSARRAR-SE. v. reflex. pegar-se «en sortint te massarraré».

Fon: mǝsǝrǝrǝsǝ.

MEREGOT. m. mero petit.

Fon: mǝrǝgǝt.

MINUDENCI. f. menudència, cosa petita, peix petit, menudella.

DCVB: MENUENCIA: cosa petita (mall.).

Fon: minudǝnsí.

MINVES DE GENER. temps de bonança, disminució del nivell ordinari de l'aigua de la mar en aquest temps. Són els dies triats per a menjar garotes.

Fon: mímbǝzǝðǝzǝnǝ.

MIQUEJAR. v. intr. ploure poc i a poc a poc.

Fon: mikǝzǝ.

MITRE. adj. sobretot en la loc. «estar mitre», no tenir diners.

Fon: mítrǝ.

* MONGETS. m. pl. fesol menut, varietat de l'espècie «phaseolus vulgaris» (Empordà).

Cadaqués: tots els que a la resta del domini lingüístic són mongetes seques. Es distingeix, a més, entre els mongets blancs, que són les seques, i els mongets negres que són fesols més petits i de color més fosc.

Fon: muñǝtǝs.

* MORRANELL. m. nansa de forma cilíndrica i que es cala en posició vertical i serveix principalment per a pescar morenes i congres (Costa de Llevant, Mall., Men., Eiv.). Cadaqués: aparell de forma cilíndrica que té les entrades pels dos costats. S'hi pesquen altres peixos que congres i morenes.

Fon: muǝrǝnǝl.

MOSCA MARMOLERA. f. mosca grossa semblant al borinot que va voltant sempre i botzinant. Mosca borinera.

Fon: móskǝmǝrǝmulǝrǝ.

* MULSER. m. orinal (Cadaqués, segons A. Griera, ap.ZRPh. XLV, 209).

Fon: mulsǝ.

MUIXALA. f. mosquit molt petit que pessiga molt fort.

Fon: muðǝlǝ.

MUSCLO GENOVÉS. m. molusc d'un color verdós, molt indigestiu. Té forma de pardilla i està adherit a les roques.

Fon: múskliuðǝnubǝs.

N

NANSES. loc. «fer nanses» vol dir fer el distret.

Fon: fǝnǝnsǝs.

NARBONA. m. Narbona és la tramuntana forta.

DCVB....vent narbonès, vent del NNE.

Fon: nǝrǝbǝnǝ.

* NEN, NENA. m. f. tota persona sigui gran sigui petita. Un noi és un grumet, no un adolescent en general.

DCVB:...això no obstant en el llenguatge familiar i acaronador és freqüent donar el nom de nen una extensió major que la normal, aplicant-lo a individus ja entrats en la pubertat i fins i tot a vertaders adults. Sobretot a la Cerdanya, el nom de nens s'aplica a homes fets, i especialment a l'hereu o primer nat d'una família, sia quina sia la seva edat.

No diu res de Cadaqués, i en canvi el seu ús hi és constant.

Fon: nǝn nǝnǝ.

* NERETA f. oreneta (Foixà, Llofríu) deformació produïda per metàtesi d'oreneta.

No registra tampoc Cadaqués, i també s'usa així.

Fon: narǝtǝ.

* NEULERS. m. pl. motllo per a fer neules...

Enviar algú a dur els neulers o «carregar-li els neulers» enviar-lo a fer una feina absurda, per burla, o enganyar-lo abusant de la seva candidesa.

Cadaqués: «ja t'han carregat els neulers», t'han donat

tota la feina o t'han donat la culpa.

Fon: nəwliəs.

NI AMB FUM DE SABATOTS, loc. de cap manera. «Aquest home (òmu) no el vui ni amb fum de sabatots».

Fon: nɪmfumdəsəbətòts.

NIT PLUJOSA, NIT ESCATOSA. Que es bona per a pescar.

Fon: nɪtpluʒəzənɪtəskətòzə.

*NOI. m. home jove.

Cadaqués: grumet, només en aquest sentit.

Fon: nɔj.

*NOM. m. nom. Canvia la pronunciació.

Fon: nóm.

NÒS AMB NÒS dita. és com un prec als cadaquesencs, perquè es casin entre els del poble i no amb gent forastera.

Fon: nòzəmnòs.

NYAMA. f. carn bona per a menjar, tant si és de peix com d'algun molusc. «Té molta nyama, aquest cranc...»

DCVB: molla d'una fruita que té pinyol (Rosselló, Bordils, Lladó, Campmany).

Fon: nɔmə.

NYENGO. m. bossoga, nyanyo, bony al cap.

DCVB: NYANGO: bony al cap (Rosselló).

Fon: nɛŋŋu.

*NYINYA. f. linya./ fil que posat o no al cap d'una canya, porta a l'extrem inferior un ham i serveix per pescar (Empordà, Garrotxa, Ross. Vic. Mall. Men.)

Cadaqués: té un sentit més concret, es fa de vims o engissos gruixuts d'un metre aproximadament. El fil d'on penja l'ham té uns 15 cms. màxim i s'hi pesca als caus o petites lloses a peu nu.

Fon: nɪŋɔ.

O

*ONA DEFALLIDA. f. l'ona que segueix a una onada molt grossa.

Fon: ónəðəfəljɪdə.

OLEÀ. interj. molt bonic i vistós «porta un vestit d'oleà».

Fon: olɛə també oljá.

OLIVA DEL TORD. f. oliva que té la pell rugosa i que ha madurat a terra. És de color negre.

DCVB: OLIVA PANSIDA: la que ha madurat del tot i té la pell rugosa (Mall.).

Fon: ulɪbədəltòrt.

OLIVASSOS. m. pl. olivars.

Fon: ulɪbásus.

P

PACIENCI. f. paciència.

Fon: pəsɛjnsi.

QUI TE PACIENCI/ VA A LA VELA.

Vol dir que navegant a la vela, s'està a disposició del vent i no es pot pretendre de saber quanta estona es trigarà d'un lloc a l'altre.

Fon: kɪtɛpəsɛjnsi/ báləbɛlə.

PAIFART adj. pafart (Empordà), golut, molt menjador.

Fon: páj fárt.

PAIFENC. m. cargol de mar, de forma doblement cònica i allargada.

Fon: páj fɛŋk.

PALITRECO. m. i adj. abandonat en el vestir, deixat «estàs fet un palitreco»./ / peó dels mestres d'aixa.

Fon: pəlɪtrɛku.

*PANNADA. f. truita de farina sense ous; farina i aigua cuits a la paella amb oli calent. També se'n diu «fari-nots». Així mateix es fan pannades de mongets o de cigrons.

DCVB: contingut d'una panna o paella; paellada (pir. or.)

Fon: pənnədə.

PANTESANA. f. xarxa de pescar, consistent en malla de solta a la part superior i d'armellada a baix.

Fon: pəntəzəna.

PAPANELL. m. llagosta de camp.

Fon: pəpənɛl.

*PARDILLA. f. patellida (Cadaqués, Palamós, Blanes).

Fon: pərdɪlja.

*PARET SECA. f. o de pedra seca, o paret eixuta (Trepç); la feta de pedres totes soles, sense fang ni altra cosa que les lligui.

Cadaqués: tipus especial de paret, molt abundant al país, feta amb pedres de pissarra posades de forma horitzontal una sobre l'altra, sense gens de ciment. Separen camins i olivars.

Fon: pərétsɛka.

PASSANELLES. f. pl. passeres. Fer saltar una pedra plana per la superfície de l'aigua de manera que faci el més gros nombre de salts possible.

DCVB: loc. «fer passeres d'un lloc a l'altre», anar-hi sovint, freqüentar-lo (Empordà, Lluçanès). «De Figueres a Vilabertran/ no hi ha pas tant./ De Vilabertran a Figueres se'n fan passeres.»

Fon: pəsənɛlɛs.

*PASSATGE. m. passadís, lloc relativament estret per a passar d'una habitació a l'altra.

Cadaqués: es refereix sempre al pas estret entre roques amb el mar al mig, i navegable. Nom repetit a la toponímia local «es passatge de s'estrop», «es passatge de ses boquelles».

Fon: pəsáɟə.

PATACADES. f. pl. ball semblant a una sardana, amb lletra que s'improvisava i era satírica. Les diverses estrofes eren cantades pels mateixos del poble (vegeu nota 6).

Fon: pətəkədəs.

PATOTA f. loc. «fer la patota», fer alguna trampa, enganyar...

DCVB: persona abúlica que es deixa governar passivament./ / Trampa en el joc de cartes o en altres jocs o repartiments. Fer la patota: preparar un engany als companys de joc o als participants en un repartiment.

Fon: félapətòtə.

PEDROLINC. m. pedragolet, còdol de platja.

DCVB: PEDROLI. m. pedra molt petita (Mall.)

Fon: pədrulɪŋk.

PEIXI MINUTI. m. peix petit o cosa minsina.

DCVB: conjunt de persones o coses insignificants (Empordà, Bal.)

Fon: pɛšɪmɪnútɪ.

PENÍ. topòn. muntanya més alta de Cadaqués. Té 633 ms. i delimita l'espai de la badia.

Fon: pəní.

PESA MÉS QUE LA MUNTANYA DE PENÍ
ES MÉS PESAT QUE LA MUNTANYA DE PENÍ

Fon: ésméspəsátkələmuntánəđəpəní.

LA MUNTANYA DE PENÍ ES MÉS ALTA QUE SES BOIRES.
Moltes vegades les boires «passen» per la muntanya, i aquesta sobresurt el cim. Dic «passen» perquè les boires a Pení són en temps de llebeig, i el vent les fa caminar contínuament, i un cop passada la muntanya desapareixen.

PER SANT PERE POSA ES CAP SOTA S'OLIVERA.

Fon: pəfsəmpərápəpəzəkápsətəsulibərá.

* PESCALL. m. ormeig infantil de pescar, consistent en un fil que porta lligat a un extrem un ham de mitja mosca i en l'altre un llistonet de fusta, el qual s'aguanta dins la mà tancada fent sortir el fil per entre els dits (Cadaqués, Roses.)

Ara, a Cadaqués l'accepció és més extensa. Són pescalls tots els ormeigs, fets amb un fil i un ham, siguin de la mena que siguin.

Fon: pəskál.

* PESCALLAR v. tr. Entretenir-se a pescar amb instruments molt rudimentaris sense intent de pescador professional, sinó d'aficionat (Cadaqués, Roses.)

Fon: pəskəlá.

PESCAR A LA BORDA. Sistema de pesca que consistia a pescar dèntols a mà, des d'una roca. (Aquest sistema, avui, és impensable, ja que els dèntols són escassos i neden per aigües profundes.)

Fon: pəskáləbóřđə.

* PETARQUERA. f. nansa especialment destinada a la pesca del petarc (Cadaqués, Roses ap. BDC, XIV, 54).

Fon: pətəřkərá.

PIELLA f. paella

Fon: piéřə.

PILÉ. m. ball, sembla que portat de Cuba, que recorda la mazurca, però és més mogut.

Fon: pilé.

* PILÓ. m. pedra fixada verticalment en terra a la vora d'un moll, a la qual s'amarren els calabrots o altres cordes d'una embarcació. (Val. Mall.)

Cadaqués: No és exactament una pedra sinó una construcció de pedra i ciment, construcció antiga que servia per amarrar-hi els caps dels vaixells fondejats a la badia. Té una forma circular, més gros de baix que de dalt i acaba amb una pedra o una anella de ferro al centre. Tenen noms i tot «es piló des tits», «es piló de sa costa»...

Fon: piló.

* PIULOTS m. pl. dolor viu dels dits, produït pel fred intens (Vallespir, Cerdanya, Empordà, Guillerries).

Cadaqués: sinòn. dits balbs de fred.

Fon: piwlóřts.

* PIXOTA. f. nom de diferents peixos del gènere «cepola, ophidium i fieraster» que tenen com a caràcter comú, llur forma allargada i comprimida, car tots són semblants a serps.

Cadaqués: No es refereix a aquests sinó que és sinònim de «lluça».

Fon: piřóřə.

PLE DE BUIT. loc. buit del tot.

Fon: pléđəbúřt.

PLOU.

QUAN PLOU DE MESTRAL/ S'OMPLE SA SAMAL.

Fon: kwámpłówdəməřtrál/ sɔmpłəsəsəməł.

MAI PLOU DE TAN BONA GANA/ COM QUAN PLOU DE TRAMUNTANA.

Fon: májplówdətəmbónəgəná / kɔmkwənpłówdətrəməntəná.

* POLSEJAR. v. intr. cobrir de pols, moure o alçar pols.
Cadaqués: v. intr. aixecar l'escuma de les onades, sobretot quan fa tramuntana forta.

Fon: púlsəžə.

* POLSIM. m. pols molt fina.

Cadaqués: ruixim de l'aigua, quan polseja.

DCVB: POLSIMADA. f. polsim de l'aigua (Mall.).

Fon: púlsim.

PONENT TÉ UNA FILLA CASADA A LLEVANT/ QUAN ELL LA VA A VEURE SE'N TORNA FLORANT.

Si fa ponent i després llevant, pluja segura.

Fon: punéřtəwnəřiləkəzədəřəbán/ kwənéřləbəbəwra/ sənřnəplurán.

ES PONENT LA MOU/ I EL LLEVANT LA PLOU.

Mateix significat que l'anterior.

Fon: əspunéřnəməw/ řəlləbánləplów.

PORTUGUÈS. m. dit dels nadius del Port de la Selva.

Fon: púřtugəs.

PUDOIA. f. aparell de pudar petit. // topòn. escull a Cap de Creus, a prop de la cala d'«es camalleris»: «sa pudoia».

Fon: púđóřə.

PUDOIENC. topòn. Escull situat molt a prop de l'anterior i més petit que aquell.

Fon: púđúřəřk.

PUNXONERA. f. arpó per a pescar dofins.

Fon: punřunərá.

Q

QUEBEC. m. espècie d'ocell que viu al mar i neda molt per sota aigua. «sembles un quebec».

Fon: kəbék.

QUI DORM NO PESCA.

Fon: kiđəřm/ nɔpéska.

QUI AMB BURROS VA I DONA MENA/ TOT L'ANY ESTÀ EN PENA.

Fon: kimbuřuzbá/ iđónəmənéř/ tołəgəřtəmpənéřə.

QUICA adj. tonta, cursi, poc natural. «és més quica!»

Fon: kíkə.

* QUILLAR-SE. v. reflex. empolistar-se o arreglar-se per fer goig. Cadaqués: posar-se quillo.

Fon: kiřársə.

QUILLO. adj. modat, empolainat, molt polit.

Fon: kiřu.

QUINA. f. joc d'atzar. Sòl jugar-s'hi per Nadal.

Fon: kínə.

R

* RAIG. m. porció de líquid en moviment sense solució de continuïtat i no suportada per cap sòlid. // molts, en gran nombre.

Cadaqués: en sentit de quantitat i aplicat al vent «enfora n'hi ha un raig», per «hi ha molt de vent».

Fon: řáč.

* RAMPPELLAR. v. tr. fer anar avall, empènyer cap avall.

Cadaqués: tenir rampells, fer rampells.

Fon: řəmpəřə.

* RASTELL. m. empedrat de pissarra; terreny pissarrós (Cadaqués, Valls).

A Cadaqués: carrers amb el paviment fet de pedres de

- SERRÀ PENEGAL.** m. mena de serrà més gros que els normals, que es pesca a molta profunditat, i per tant lluny de la costa.
Fon: səʔápənəgál.
- SOL COAT.** m. sol molt calent en temps de boires.
DCVB: sol covat, el sol fort, però entelat de núvols.
Fon: sólkuát.
- SOL PUJANT.** m. migdiada. Dormida curta, que es fa abans de dinar, cap al mig dia.
Fon: sólpužán.
- SOLAT** adj. solada o conjunt de coses que cobreixen el sol. (Eiv.) // Adob consistent a posar soles al calçat.
Cadaqués: adj. agafat, el menjar a la cassola, «aquest arròs s'ha solat».
Fon: sulát.
- SON** partícula que precedeix molts noms personals per a formar topònims indicadors d'un predi o d'una finca rústica, com «son Fortesa».
Cadaqués: indica també «a casa de...» i com a les Balears, quan el nom al qual precedeix és femení, queda en la forma simple sense contracció amb l'article: So la... com «so la Maria» o «so la Fina» o també «sol secretari». Es corrent de sentir: «a son Poldo en tenen» «a son Blanes, allà as Piang».
Fon: sɔn
sómblánəs.
- SORTELL.** m. topònim: platja i punta situada dins de la badia de Cadaqués, entre el Llané petit i la punta de Sa Conca.
DCVB: lloc de prominència de la costa.
Fon: surtelj.
- SUC DE DOLL.** m. aigua.
Fon: sugdədólj.
- SUGUER.** m. aiga morta que la mar porta a la platja.
Fon: sugé.
- SULTRA.** f. mena de pesca que necessita gamba per esquer. Es pesca des d'un bot, de preferència en racons arrecerats a l'hivern, gairebé sempre fondejats a prop de la costa, a fons vist.
- * **SURA.** f. aglà (Cadaqués).
Fon: surə.
- SURADA.** f. cilindre de suro, de relació radi de la base a altura un quart amb un forat central per on passa la rellinga de la xarxa. «resta en surada», «venir en surada» ésser a la superfície del mar.
- SURELL.** m. peix semblant al vis, però més ordinari, amb espines superficials a banda i banda. És de color vermellós.
Fon: suréj.
- SUSSAR.** v. tr. xuixar.
Fon: susá.
- T**
- TAPS.** m. pl. dolços que recorden, per la forma, un tap d'ampolla de xampany. Només es fan a Cadaqués; la consistència és la d'un pa de pessic.
Fon: táps.
- TEFLIC** interj. caram! Indica estranyesa.
Fon: təflík.
- TEFOT** interj. semblant a l'anterior, indica també estranyesa. «Tefot d'en Lara!» exclamació d'estranyesa dita d'una persona.
Fon: təfót.
- TERNO.** m. en el joc de la quina «fer un terno» vol dir tenir tres números seguits, es guanya.
Fon: tɛfnu.
- TERRALLÓ.** m. vent fluix que bufa de la terra cap al mar.
DCVB: TERRALÓ: terral fluix (Empordà).
Fon: təʔəló.
- TERRICO-TERRÍCO,** loc. tot vora de terra.
Fon: təʔíkutəʔíku.
- TESTABIRAR** v. intr. fer pensar, fer cavil·lar.
Fon: təstəbirá.
- TIBI-SOLI.** m. renyina, tremolina.
Fon: tibisóli.
- TIFI-TAFI.** m. repugnància. «Fa un tifi-tafi!».
Fon: tífítáfi.
- * **TINYASSA.** f. brutícia que cobreix quelcom.
Cadaqués: Coberta madreporica que cobreix les roques, arran d'aigua. // Cuca que es cria als brucs de mar i serveix per a pescar amb canya.
Fon: tiŋásə.
- TISSANO.** m. vent molt fred, generalment de tramuntana. «Fa un tissano!».
Fon: tisánu.
- TORT.** m. peix, de carn fina i blanca de 25 a 50 cms. de llarg, d'un color marró fosc.
Fon: tóʔt.
- TORTINYOL.** m. tort petit.
Fon: tuʔtíŋól.
- * **TRAIRE.** m. fitora grossa amb diverses punxes, per a pescar (BDC, XLV, 66). A més de l'eina és també el nom d'un sistema de pesca, «vaig a pescar al traire».
Fon: trájra.
- TRAL·LA** f. xirinola, xivarri alegre.
DCVB: TRAL·LARI. m. conflicte sorollós (Men.) «Ha armat un tral·lari de mil dimonis (Ciutadella).
Fon: trállə.
- TRAMPUSSAR** v. intr. ensopegar.
Fon: trəmpusá.
- TRAMUNTANA CANIGONENCA.** f. vent del Nord, però de la direcció del Canigó des de Cadaqués; sol bufar a l'hivern i és gelada, ja que porta la neu.
Fon: trəmun tánəkəniŋunəŋkə.
- TRAMUNTANA GALLINERA.** f. vent del Nord, caracteritzat perquè bufa durant el dia i a l'hora de la posta de sol calma. A la nit no bufa, però a la sortida de sol hi torna. A vegades dura més de vuit dies.
Fon: trəmun tánəgəjínəʔə.
- TRAMUNTANA MORTA, PONENT A SA PORTA.**
Fon: trəmun tánəməʔtə / punénəzəpóʔtə.
DCVB: Tramuntanella morta, llebeig a la porta (Altea, Eiv.).
- TRAMUNTANETA FINA.** f. vent del Nord molt fluix, de bon temps.
Fon: trəmun tánəʔəfínə.
- TRAMUNTANAL.** m. tramuntanada, vent fort de tramuntana.
Fon: trəmun tánəl.
- TRAPEIG.** m. tràngol, mar moguda (Empordà).
Cadaqués: s'aplica per extensió a moviment de persones, «hi ha hagut trapeig».
Fon: trəpéç.
- * **TRAPEJOL.** m. trapeig fluix (Cadaqués).
Fon: trəpəžól.
- TRASSIR** v. tr. tolerar, admetre «A la Maria no la puc trassir».
Fon: trasí.
- TRASTEITS.** m. pl. passos «li segueixi es trasteits».
DCVB: TRASTEIG. m. acció i efecte de trastejar passos, rastre de peus...
Fon: trəstéjts.
- TRENCAVELLANES.** m. peix semblant al petarc que no creix molt.
Fon: trəŋkəvəjánəs.

- *TRECANET. m. cobla de quatre eugues per a batre (Empordà).
Cadaqués: persona molt moguda i espavilada, sentit afectiu.
Fon: trəkənɛt.
- TRESCOLINS m. pl. marro del cafè. També el que queda de colar qualsevol verdura bullida, per exemple mongets.
DCVB: TRESCOLAR v. tr. filtrar.
Fon: trɛskulíns.
- TRITXO m. i adj. entremaliat «està fet un tritxo».
DCVB: TRITXAR: v. intr. trompitxar, anar-se'n de pressa (Men.). Pot haver-hi una relació, ja que un nen entremaliat, com se sap, és molt mogut.
Fon: triču.
- TRON. m. tro.
Fon: trɔn.
- TRONJO m. taronja «dóna'm un tronjo».
Fon: trɔŋʒu.
- *TROTXAR v. intr. bullir sorollosament i de pressa (Empordà, Ripoliès, Ribes, Lluçanès).
Cadaqués: navegar ràpid un vaixell a la vela.
Fon: tručá.
- TRUJANA f. i adj. bruta, porca.
Fon: tružána.
- TRUQUES loc. «fer truques»: conciliar un pacte, de vendes per exemple.
Fon: fɛtrúkəs.
- TRUSSEIO. m. corda que aguanta i reforça la trossa (aparell de vela d'una embarcació).
Fon: truséju.

U

- UAT adj. ouat «quin llobarro més uat, que bo!».
Fon: uát.
- ULTRIGA. f. ortiga.
Fon: ultríga.
- ULL loc. FER ULL o HAVER-HI ULL... referit quasibé sempre a la tramuntana. L'ull de tramuntana és un tros de cel clar, de forma arrodonida, de la banda Nord, enmig de molt de núvols. Quan fa ull de tramuntana encara no fa vent però és molt fàcil que començarà a bufar al cap de poca estona.
Fon: uldətrəmuntána.
- *ULL DE BOC m. nuvolada que cobrint el sol deixa un esquinç pel qual travessa la claror de l'astre, que pren la forma d'un ull. (BDC, XIV, 67).
Cadaqués: clariana als núvols.
Fon: uldəbɔk.
- ULLS loc. FER ULLS DE PIXOTA, es diu d'algú que té cara de malalt.
Fon: fɛulzdəpišɔtə.
- UNTELI. m. untall, taca d'oli.
Fon: untɛli.
- VENT DE LA PASSI. m. vent humit del Sud-oest que porta boires i acostuma a bufar per Setmana Santa.
Fon: bɛndələpási.
- VENT DELS CREPELLS m. sinòn. de l'anterior. Perquè per la Setmana Santa es fan els crespells.
Fon: bɛndəskrəspɛjs.
- VENTURA. m. nom que es dóna al vent «ja ha arribat el senyor Ventura». També l'accepció que indica «per sort» i que és registrada al DCVB. A Cadaqués es diu: «ventura que va arribar abans...».
Fon: bəntúra.

- VENTURERA. adj. de segona mà, «és una barca venturera».
Fon: bənturɛra.
- VERA f. espai de sorra al fons del mar, enmig de les algues. És veu des de la superfície i fa una rodona ampla que té un color verd clar enmig de la tonalitat més fosca de l'aigua del voltant.
Fon: bɛra.
- VERDAL f. mena d'olivera.
Fon: bərdál.
- VERSALLES topòn. cap situat molt a prop del Cap Norfeu, dins de la badia de Jòncols, on hi toca molt la tramuntana. // Un altre nom que se li dóna a la tramuntana. «En Versalles ja és aquí...».
Fon: bɛrsáls.
- VOLTO. m. volta «nem a fer un volto».
Fon: bɔltu.
- ES VENT ES CANVIA/COM ES PENSAMENT DE LA GENT.
En aquest país el temps sol ser molt variable.
Fon: əzbɛnəskəmbíəkɔməspənsəməndələžɛn.

X

- XANC I MELI m. guisat de peix que es menja de gust, normalment és de peix amb suc, encara que gairebé s'usa com a sinònim de bon menjar, sigui el que sigui.
Fon: šəŋgimɛli.
- XAPA-XAPA m. veu que imita la pesquera de batre, o sigui la fressa que fan els rems quan baten, per espantar el peix i que vagi a les xarxes calades.
Fon: šápəšápə.
- XARAMBECO m. fil o corda amb un plom i tres o quatre guarnides d'un ham i el plom corresponent.
Fon: šərambɛku.
- XARPETI m. «no feu xarpeti!» quan hi ha aigua i es fa mullader a terra; o també el que vulgarment es diu «xip-xap» // xarpeig, mar moguda.
Fon: šərpɛti.
- XARXI f. xarxa.
Fon: šářši.
- XENS m. pl. gent de la Costa de Llevant (Val.) vinguts amb les barques d'arrastre (veure nota 7).
Fon: šɛns.
- *XERRACAR v. tr. serrar amb el serrac.
Cadaqués: enganyar, «t'han ben xarrecat...».
Fon: šəřəká.
- XERRAMENDISCO m. persona que parla molt. Xerrotani.
Fon: šəřəməndísku.
- XERROTANI m. persona que parla molt.
Fon: šəřutáni.
- XERRUSCO m. serra de mà.
DCVB: XERRUSCAR tallar laboriosament amb esforç (Men.).
Fon: šəřúsku.
- XIL LÒBIT. m. petit aparell que serveix per a xiular. Xiulet.
DCVB: Crit estrident, acció de xillar (Tortosa).
Fon: šillobít.
- XIMENERA f. xemeneia.
XINDRI f. síndria.
Fon: šíndri.
- XINONI m. capsu, animal marí amb forma de botifarra.
Fon: šinóni.
- XIXÓ adj. brut, també amb vestits descuidats.
Fon: šišó.
- XOFANG m. cuc per a pescar a la canya.
Fon: šufán.

XOLINA f. gresca, tabola.

Fon: šulinā.

XOPINEIG m. mullader al terra. Xopina.

Fon: šupinéč.

XOSQUITA f. fer una volta roquejant, amb la barca «nem a fer una xosquita».

Fon: šuskita.

*XUIA f. xulla. Cansalada (Mall. Men. Eiv.) // Carn de porc, no sols cansalada sinó també carn magra (té aquest sentit en alguns pobles de Mallorca, com Felanitx, Porreres...).

Cadaqués: Es més aviat l'accepció segona, i també el pernil gras; en tot cas és sempre un tall de carn de porc, però la xuia és sempre cuïta, mentre que quan és crua és la cansalada.

Fon: šúja.

XUIXAR, v. intr. la fressa que fa el vent (tramuntana) a-la xemeneia (ximenera en cadaquesenc) «ja xuixa...».

Fon: šušá.

XURXERA adj. dona deixada i bruta.

Fon: šušéřa.

RESUM

El parlar de Cadaqués té unes característiques fonètiques, morfològiques i sintàctiques que el diferencien dels altres parlars veïns.

En aquest recull de lèxic apareixen mots de la parla normal de cada dia. D'altres són paraules en franca regressió per diferents motius, i també hi ha algunes de les paraules que, si bé són conegudes pels parlants, són molt poc usades. Hi hem inclòs algunes dites d'ús freqüent i expressiu que mostren la influència del temps, de la pesca i dels peixos, o de la muntanya de Pení, en la vida del poble.

Tots els mots han estat compulsats en el Diccionari Català-Valencià-Balear, on alguns d'ells apareixen amb significat diferent del que tenen a Cadaqués, d'altres no hi són i alguns estan registrats com a mots específics de Cadaqués.

SUMMARY

The idiom of Cadaqués has some phonetic, morphologic and syntactic characteristics which make it different from others next to it.

Some of the words that appear in the present compilation of lexicon are still in every day use. Others are in open regression. Finally, some of the vocables are known by the speakers, but are seldom used. Some idiomatic speech and sayings of frequent and expressive use have been included as well, showing us the influence of the weather, fishing, the mountain of Pení, in the life of the village.

All the vocables have been checked up on the Diccionari Català-Valencià-Balear, where some of them appear with a different meaning from the one they have in Cadaqués, others do not appear at all, and others are entered as vocables from Cadaqués.

BIBLIOGRAFIA

- ALC GRIERA, A.: *Atlas lingüístic de Catalunya*, 7 vols. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 1923-1962.
- ALPI *Atlas lingüístico de la Península Ibérica*, vol. 1. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Madrid. 1962.
- ALPO GUITER, H.: *Atlas linguistique des Pyrénées Orientales*. Centre Nationale de la Recherche Scientifique. Paris. 1966
- ALCOVER-MOLL (A. M.º i F. de B.) *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols.
- AMADES, J.: «Vocabulari de l'art de la navegació i de la pesca» a *BDC*. XIV (Butlletí de Dialectologia Catalana). 1924.
- AMADES, J. i ROIG, E.: «Vocabulari de la pesca» a *BDC*. XIV, 1926.
- FABRA, P.: *Diccionari General de la Llengua Catalana*. EDHASA. Barcelona. 1968.
- VENY, J.: «Dialectologie catalane» a *La linguistique catalane*. Paris. 1973.
- VENY, J.: *Els parlars*. Dopesa 2. Barcelona, 1978.